

## مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری پولشویی و رویکردهای پیشگیرانه در قوانین ملی و اسناد بین‌المللی

وحید ذبیح‌اله‌نژاد<sup>۱</sup>، حمیدرضا غلام‌نیا روشن<sup>۲</sup>

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۰۵

### چکیده

**زمینه و هدف:** نظریه دهکده جهانی و گسترش جهانی‌سازی اقتصاد با در نوردیدن مرزهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دنیا به‌ویژه در بازارهای سرمایه، به‌همراه منافعی که در برداشته، به تشدید برخی پدیده‌های مضر در اقتصاد منجر شده است که از جمله می‌توان به پدیده پولشویی اشاره کرد. پولشویی از جمله فعالیت‌های ناسالم اقتصادی است که خود زاییده و در عین حال تکمیل‌کننده فعالیت‌های مجرمانه دیگر است؛ به‌طوری‌که مرتکبان این جرائم، پول حاصل از اقدامات غیرقانونی را با انجام اعمال خدعه‌آمیز به ثروتی مشروع تبدیل می‌کنند.

**روش:** پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیلی است که با استفاده از منابع علمی موجود در این زمینه با تحلیل و استدلال‌های نگارندگان، نگارش یافت.

**یافته‌ها:** توجه به پیشرفت و ترقی نظام‌های پولی و مالی کشورها و از سوی پیچیدگی و گستردگی مفاسد اقتصادی منجر به پولشویی در جوامع مختلف، باعث شده تا کشورها برای حفظ و حمایت از چرخه اقتصادی خود، قوانین و اسنادی را برای مبارزه با این نوع عملیات مجرمانه وضع و نحوه مبارزه با آن را در دستور کار سیاست‌گذاران اقتصادی قرار دهند و مدنظر دستگاه قضایی کشورها قرار گیرد. همچنین می‌توان برای پیشگیری از جرم پولشویی به دو رویکرد پیشگیری اجتماعی و وضعی به‌عنوان نظریه علمی برای کاهش بزهکاری ارزیابی و مطالعه کرد.

**نتایج:** اصول و قواعد فقهی و حقوقی متعددی وجود دارد که بر نفی جواز پولشویی صدق می‌کند؛ در قواعد فقهی به‌صورت ضمنی یا در قالب روایات و احادیث و در قواعد حقوقی در قالب اصول و قانون‌های موجود، اعم از قانون اساسی، قانون مدنی یا کیفری، قانون مجازات اسلامی و سایر قوانین تصویب شده به مصادیق پولشویی اشاره شده است که رویکردها و اصول پیش‌گفته می‌تواند نقش بالقوه‌ای در کاستن جرائم حاصل از وقوع پولشویی، ایفا کند.

**واژگان کلیدی:** پولشویی، مبانی فقهی و حقوقی، جرم‌انگاری پولشویی، پیشگیری وضعی و اجتماعی، اسناد ملی و بین‌المللی.

۱. کارشناسی ارشد حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، رایانامه: [accounting@mailfa.com](mailto:accounting@mailfa.com)

۲. استادیار گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، (نویسنده مسئول)، رایانامه: [Hamid\\_r\\_2057@yahoo.com](mailto:Hamid_r_2057@yahoo.com)

## مقدمه

تاریخ مقابله جوامع انسانی با پدیده مجرمانه، آکنده از تجربیاتی است که نشان می‌دهد جرم پدیده‌ای پیچیده و از آغاز زندگی اجتماعی انسان، قرین زندگی او بوده است و به دلیل دخالت عوامل متعدد و مختلف انسانی و اجتماعی در آن، نمی‌توان با رویکردی سهل‌انگارانه و جزء‌نگر، امیدی به توفیق در پیشگیری از آن داشت. از دیدگاه اسلام، افعالی جرم تلقی می‌شود که مغایر با احکام و نواهی باری تعالی باشد. طبق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می‌شود. مفهوم جدیدی که امروزه از جرم در امور اقتصادی و اجتماعی پا به منصفه ظهور گذاشته؛ به دلیل ابعاد بسیار مخرب آن در سطح ملی و بین‌المللی توجه نظام‌های سیاسی، اقتصادی و حقوقی کشورها و سازمان‌های بین‌المللی را به خود معطوف داشته است. با توجه به موضوع جرم، باید نحوه پیشگیری و خنثی‌سازی جرم نیز اعمال شود؛ بدین‌سان، پیشگیری از وقوع جرم از ضرورت‌های زندگی اجتماعی و مرکز ثقل راهکارهای مقابله با جرم و کاهش آن به‌شمار می‌آید و شاید از این روست که برخی پیشگیری از جرم را امری غریزی دانسته‌اند. به عقیده شرمن<sup>۱</sup> هر رویه‌ای که اعمال شود و نتیجه آن نشان دهد که از میزان بزهکاری کاسته شده است، آن رویه را می‌توان پیشگیری دانست. مفهوم پیشگیری از جرم در تعریفی که توسط مرکز پیشگیری از جرم در استافورد<sup>۲</sup> انگلستان ارائه شده، عبارت است از «پیشگیری از جرم، پیش‌بینی، شناسایی و برآورد خطر جرم و ابداع اقداماتی برای از بین بردن یا کاهش آن». با توجه به مضمون پژوهش می‌توان بیان داشت عملیاتی که در عصر حاضر به‌عنوان یک پدیده تاریخی و با نام پولشویی<sup>۳</sup> وارد مفاهیم اقتصادی و شمول جرائم شده است از قبل سابقه طولانی دارد هر چند که به کیفیت امروزی آن نبوده؛ اما تصویری از آنچه که به‌عنوان

1. Sherman  
2. Stafford  
3. Money Laundering

پولشویی شناخته می‌شود در قرون و اعصار گذشته سابقه داشته است و طبق تبصره ماده ۳۶ قانون مجازات اسلامی یکی از جرائم عمده اقتصادی در جهان محسوب می‌شود. پولشویی یا تطهیر پول، فعالیت مجرمانه، در مقیاس بزرگ، گروهی، مستمر و درازمدت است که می‌تواند از محدوده جغرافیایی و سیاسی یک کشور مفروض فراتر رود و آثار زیان‌باری بر پیکره اقتصاد، جامعه و سیاست داشته و عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه نیز با گذر از مراحل قانونی و پنهان‌ماندن منشأ غیرقانونی آن به‌عنوان پولی مشروع جلوه داده می‌شوند (ذبیح‌اله‌نژاد، ۱۳۹۷، ص ۶۱) که این امر سبب برهم خوردن موازنه اقتصادی کشور و ناصحیح نشان دادن تراز مالی سالانه می‌شود. مطالب گفته‌شده مؤید این مطلب است که تحولات گسترده در دهه‌های اخیر و توجه به پدیده جهانی شدن در عرصه اقتصادی، فناوری، نظام پولی و بانکی در جوامع مختلف به موازات ایجاد فرصت‌های نوین برای پیشرفت و توسعه، خطرهایی در زمینه بروز اشکال جدید جرائم مالی را به‌همراه داشته که تهدیدی برای صلح، امنیت، ثبات و توسعه جامعه بشری به شمار می‌آید و در صورت ترک مبارزه و پیشگیری با این پدیده، باعث ترویج و تشدید جرائم بیشتر در حوزه‌های مختلف می‌شود. بنابراین پرسش‌های اصلی این پژوهش عبارت‌اند از: ۱. مبانی فقهی و حقوقی و قوانین وضع‌شده در رابطه با جرم پولشویی چیست؟ ۲. تأثیر پولشویی و راهکارهای پیشگیرانه و عملیاتی در سطح ملی و بین‌المللی برای مبارزه با این جرم چیست؟

پیشینه: ماگارا<sup>۱</sup> (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «قطع ارتباط بین فساد و جرائم پولشویی» می‌پردازد و نتایج این پژوهش بیانگر آن است که پولشویی و فساد به‌طور جدایی‌ناپذیری به هم وابسته هستند؛ حضور یکی به معنای حضور دیگری نیز هست و پژوهش‌های انجام‌شده توسط بانک جهانی و بانک توسعه آسیایی، این ارتباط و درهم‌تنیدگی بین پولشویی و فساد را تأیید می‌کند. اشنايدر<sup>۲</sup> (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «پولشویی و ابزارهای مالی

جرائم سازمان‌یافته» با استفاده از روش شاخص‌های چندگانه؛ علل چندگانه و مدل‌های اقتصادسنجی، به تخمین حجم پولشویی و روند توسعه آن طی سال‌های ۱۹۹۵-۲۰۰۶ در ۲۰ کشور توسعه یافته پرداخته و نتایج این پژوهش بیانگر آن است که این روش مبتنی بر وجود عللی برای پولشویی (مانند جرائم و جرائم بانکی) و شاخص‌هایی که به صورت موازی با پولشویی هستند (مانند افزایش در تقاضای پول و تعداد پولشویان) است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که حجم پولشویی در سال ۱۹۹۵، ۲۷۳ میلیارد دلار و در سال ۲۰۰۶ این میزان به ۶۰۳ میلیارد دلار افزایش یافته است. اسماعیلی، جمشیدی‌راد و فقیه‌زاده (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری پولشویی و پیشگیری وضعی از آن» به این نتایج رسیدند که امروزه می‌توان با استفاده از روش‌های پیشگیرانه وضعی (غیرکیفری یا کنشی) از گسترش علل جرم‌زا همچون علل جرائم پولشویی پیشگیری کرد و از سویی برای پیشگیری از وقوع جرم پولشویی، می‌توان از قواعد فقهی و حقوقی بسیاری بهره جست. ذبیح‌اله‌نژاد (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی راهکارهای پیشگیری از جرم پولشویی و اقدامات ملی و بین‌المللی مبارزه با این جرم» پرداخته و نتایج این پژوهش بیانگر آن است که با توجه به پیامدهای منفی جرم پولشویی و با نگاهی به کنوانسیون‌های بین‌المللی و قوانین و مقررات داخلی ایران می‌توان پی برد که عمده تدابیر پیشگیری از پولشویی، از نوع پیشگیری وضعی است که از طریق دشوار کردن ارتکاب جرم و افزایش احتمال کشف آن سعی در پیشگیری از پولشویی دارد تا از این طریق، عرصه بر رفتارهای مجرمانه محدود شود و در صورت تاخیر در مبارزه با این پدیده و نداشتن رویکردهای پیشگیرانه، جرائم بیشتر می‌شود و در نهایت بنیان‌های اقتصادی کشور تضعیف می‌شود و صدمات جبران‌ناپذیری به بخش پولی و عمومی وارد می‌شود.

## مبانی نظری

واژه پولشویی که از قبل وارد مفاهیم اقتصادی و شمول جرائم شده، یک پدیده تاریخی

است و از لحاظ واژه‌شناسی، اولین بار پس از رسوایی واترگیت<sup>۱</sup> در دهه ۱۹۷۰ مطرح و سپس به صورت بین‌المللی مقبولیت یافت. از دیدگاه مدینگر<sup>۲</sup>، پولشویی، پول به‌دست آمده از فعالیت‌های غیرقانونی با مخفی نگه داشتن هویت افراد به‌دست آورنده پول و تبدیل آن به چیزهایی که ظاهراً قانونی به‌نظر برسد، است (ذبیح‌الهنزاد، ۱۳۹۷، ص ۵۷). بوسورث و سالت<sup>۳</sup> نویسندگان کتاب پولشویی، در تعریف پولشویی بیان داشته‌اند: «پولشویی عبارت است از راه‌هایی که با توسل به آنها نقدینگی به دست آمده از راه‌های نامشروع را در پوشش فریبنده قرار داده و آن‌را به‌گونه‌ای دیگر جلوه‌گر می‌سازد تا بدین طریق، تغییر شکل یافته و ماهیت این عایدات ناشی از اعمال مجرمانه، پنهان شود». در تعریف قانون عواید حاصل از جرم پولشویی کشور کانادا، به قوانین کیفری شامل قانون کنترل مواد مخدر، قانون مالیات، قانون گمرک و قانون فساد مالی مقامات دولتی استناد شده است و پولشویی به‌صورت مجموعه‌ای از جرائم مندرج در قوانین مزبور تعریف شده است. براساس قانون مبارزه با پولشویی کشور فیلیپین، پولشویی جرمی است که به‌موجب آن عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی، به‌منظور قانونی جلوه‌دادن منشأ آن، مبادله می‌شوند. در قانون منع پولشویی کشور استونی، جرم پولشویی عبارت است از: تبدیل یا انتقال یا اقدام قانونی بر روی مالی که نتیجه و پیامد مستقیم آن، فعالیت است که براساس قانون کیفری جرم شناخته می‌شود و هدف یا پیامد آن، پنهان کردن مالک واقعی یا منشأ غیرقانونی مال مزبور است. در قانون پولشویی کشور ترکیه، تحصیل، تملک و استفاده از عواید حاصل از جرم با علم به این که عواید مزبور از جرم حاصل شده است و به‌منظور قانونی کردن آن، تغییر یا پنهان کردن منشأ، ماهیت، مالک یا صاحب آن، مخفی کردن یا انتقال آن به خارج از مرزهای کشور یا هرگونه اقدامی به‌منظور کمک به مجرم برای فرار از عواقب قانونی جرم و جلوگیری از شناسایی عواید حاصل از جرم، پولشویی تلقی می‌شود (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۲، ص ۴). افزون بر

این، مجمع عمومی اینترپل در شصت و چهارمین مجمع عمومی خود در شهر پکن چین، پولشویی را هرگونه عمل یا شروع به عملی به منظور پنهان‌ساختن یا تغییر ماهیت غیرقانونی درآمدهای حاصل شده از جرم به نحوی که به نظر می‌رساند منشأ قانونی بوده است، تعریف کرده است. همچنین، براساس قانون جزای فرانسه در ماده ۱-۳۲۴، پولشویی عبارت است از: «عمل تسهیل به هر طریقی، به منظور توجیه برخلاف واقع نسبت به ماهیت اصلی اموال و یا درآمدهای مرتکب در یک جنایت و یا جنحه که به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم آن را به دست آورده است. همچنین، پولشویی به عملیات جابجایی، مخفی کردن و یا نقل و انتقال منافع و عواید مستقیم یا غیرمستقیم حاصل از یک جنایت یا جنحه گفته می‌شود». همان‌گونه که ملاحظه شد پولشویی در قانون فرانسه به عمل تسهیل گفته می‌شود؛ یعنی عنصر مادی آن تسهیل است. اگرچه تسهیل در حقوق از مصادیق معاونت محسوب می‌شود ولی در این مورد یک جرم اصلی شناخته شده است و نه معاونت. در واقع قانون فرانسه عمل تسهیل را جرم دانسته و قابل مجازات مندرج در همین ماده می‌داند (شایگان، ۱۳۹۰، ص ۶). آنچه واضح و مبرهن است در جرم پولشویی از یک سو با جرائمی روبرو هستیم که دارای عوایدی هستند که باید مورد پولشویی قرار گیرند و از سوی دیگر با جرائم احتمالی مواجه هستیم که ممکن است پس از پولشویی به وقوع بپیوندند؛ بر همین وفق، جرم پولشویی با توجه به این که نوعی جرم واسطه‌ای و میانی است، حائز اهمیت است. با توجه به هدف و طبیعت عملکرد خاص پولشویی در شرایط مختلف، راکارهای گوناگونی را نیز می‌طلبد که اغلب در برگیرنده یک مجموعه پیچیده معاملات است و به طور معمول مرسوم‌ترین اشکال این جرم شامل سه گام اصلی؛ مرحله جایگذاری<sup>۱</sup> (تزریق پول‌های کثیف به نظام پولی و مالی از طریق از بین بردن منشأ غیرقانونی عواید حاصل از جرم و مشروع جلوه‌دادن آن از سوی مجرمان)، مرحله لایه‌گذاری<sup>۲</sup> (جداسازی رابطه بین عواید غیرقانونی با مبدأ یا فعالیت‌های موجد آن با توجه به

ایجاد لایه‌های پیچیده‌ای از معاملات یا نقل و انتقالات مالی چندگانه با هدف مبهم‌ساختن فرآیند حسابرسی و مجهول‌گذاشتن هویت طرف‌های اصلی معامله و ناممکن کردن ردگیری منشأ عواید مزبور) و مرحله یکپارچه‌سازی<sup>۱</sup> (دادن ظاهر قانونی به ثروت حاصل از عواید غیرقانونی و ترک ردیابی محل جغرافیایی آن) است (ذبیح‌اله‌نژاد، ۱۳۹۷، ص ۶۲) که این مراحل ضمن تشدید راه‌های ارتکاب جرم، تأثیر منفی چشمگیری بر رشد توسعه اقتصادی آن کشورها برجای می‌گذارد.

## روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیلی است که با استفاده از متون علمی در این زمینه با تحلیل و استدلال‌های نگارندگان، نگارش یافت.

## یافته‌ها

با توجه به این که پولشویی، فرایند مشروع‌سازی درآمدهای نامشروع است بر همین وفق، اصول و قواعد فقهی و حقوقی متعددی در این باب وجود دارد که بر ترک جواز پولشویی صدق می‌کند؛ در قواعد فقهی به صورت ضمنی یا در قالب روایات و احادیث و در قواعد حقوقی در قالب اصول و قانون‌های موجود اعم از قانون اساسی، قانون مدنی یا کیفری، قانون مجازات اسلامی و سایر قوانین تصویب شده به مصادیق پولشویی اشاره شده است.

۱. مبانی فقهی جرم‌انگاری پولشویی: براساس قواعد فقه امامیه، مالکیت اشخاص در اسلام محترم است و براساس نصوص «الناس مسلطون علی اموالهم و انفسهم» و «حرمة ماله کحرمة دمه»، احترام اموال مشروع مسلمانان در مذاهب اسلامی همچون نفوس و دماء آنها محترم است (محقق داماد، ۱۳۹۲، ص ۲۱۳). همچنین براساس «قاعده ید» و «اصل برائت» مردم بر اموال خودشان سلطه دارند و حق تصرف در مال خودشان را به صورت تمام و کمال دارند. مگر این که خلاف آن ثابت شود. همین مفهوم در اصول ۴۶ و ۴۷ قانون اساسی ایران

درباره مالکیت مشروع و شناخت آن مشاهده می‌شود؛ اصل ۴۶ قانون اساسی مقرر می‌دارد: «هر کس مالک حاصل کسب و کار مشروع خویش است و هیچ‌کس نمی‌تواند به‌عنوان مالکیت نسبت به کسب و کار خود، امکان کسب و کار را از دیگری سلب کند»، ملاحظه می‌شود که در اصول بالا، مالکیت و ثروتی که از راه مشروع به دست آمده، کاملاً شناسایی شده است. همچنین، به موجب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران باید کلیه قوانین کشور منطبق با منابع اسلامی باشد. از سویی با توجه به سابقه کوتاه جرم پولشویی باید از قواعد کلی اسلامی برای ممنوعیت این جرم استفاده کرد. از جمله این عمومات، آیه شریفه ۲۹ سوره مبارکه نساء است که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا»؛ یعنی؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید اموال یکدیگر را به باطل (و از طرق نامشروع) نخورید، مگر این که تجارتي با رضایت طرفین شما انجام گیرد و خودکشی نکنید؛ خداوند نسبت به شما مهربان است. همین فرمان کلی باعث خواهد شد تا درآمدهای ناشی از فعالیت‌های غیرمجاز اقتصادی مشروعیت خویش را از دست داده و فاقد حرمت معمول اموال مسلمین شود و هم‌چنین تجسس در منبع کسب آن از باب قاعده «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ» مجاز شود. با توجه به آنچه بیان شد مبانی فقهی جرم‌انگاری پولشویی به شرح زیر است:

۱-۱. آیات قرآن کریم: در نظام فقهی اسلام و به دنبال آن در حقوق ایران در منشأ کسب مال دقت‌های لازم صورت گرفته و مهمترین ادله فقهی جرم‌انگاری پولشویی قاعده «اکل مال به باطل» است که برگرفته از آیه ۱۸۸ سوره بقره<sup>۱</sup> است که می‌فرماید: «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (اموال یکدیگر را به ناشایست نخورید و آن را به رشوه به حاکمان مدهید تا بدان سبب اموال دیگر را به ناحق بخورید و شما خود می‌دانید).

۱. آیات دیگری نیز بر همین امر دلالت می‌کنند از جمله آیات ۲، ۲۹ و ۱۶۱ سوره نساء و آیه ۳۴ سوره توبه.



۱-۲. روایات معصومین (ع): یکی دیگر از مبانی جرم‌انگاری پولشویی، سیره حکومتی امام علی (ع) است. ایشان بیان کرده‌اند: «به خدا قسم اگر آن املاک را بیابم (املاکی که بنا بر میل شخصی برخی حاکمان به دیگران بخشیده شد) به مسلمین برمی‌گردانم؛ اگرچه مهریه زنان شده باشد یا با آن کنیزها خریده باشند؛ زیرا گشایش امور با عدالت است و کسی که عدالت او را در مضیقه اندازد ظلم و ستم، مضیقه بیشتری برای او ایجاد می‌کند» (نهج البلاغه، خطبه ۱۵). براساس این سخن گرانها، دولت‌های اسلامی موظف هستند که اموال نامشروع که از کارهای غیرشرعی و غیرقانونی به‌دست آمده است را «جمع‌آوری» کنند و به صاحبان آن «بازگردانده» شود، هر چند در قالب عقود اسلامی قرار گیرد؛ زیرا «حرام و باطل» هستند.

۲. مبانی حقوقی جرم‌انگاری پولشویی: براساس قوانین اولیه «اصل، برائت است و هیچ‌کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود، مگر این‌که جرم او در دادگاه صالح اثبات گردد» (اصل ۳۷ قانون اساسی). گفتنی است که کلمه «برائت» در این اصل قانون اساسی، یک اصل بیان شده است؛ زیرا همواره باید ویژگی‌های اصل بودن آن مدنظر قرار گیرد و یکی از ویژگی‌های آن این است که دلیلی برخلاف آن وجود نداشته باشد (محقق داماد، ۱۳۹۲، ص ۹) که در غیر این صورت، دیگر جایی برای اعمال «اصل برائت» نخواهد بود. با توجه به این توضیحات، در صورتی که دولت یا سازمان‌های مراقبتی کشور با دلیل و اسناد معتبر به منشأ پولی مشکوک شوند صاحب در آمد باید برای اثبات مشروع بودن منشأ آن، ادله قانونی ارائه دهد و نمی‌تواند به این اصل، استناد کند؛ زیرا مطابق مفهوم موافق اصل ۴۷ قانون اساسی، منشأ تحصیل اموال باید مشروعیت داشته باشد. اما مبانی حقوقی درباره «جرم‌انگاری پولشویی» که در قوانین ایران وجود دارد به‌شرح زیر است.

۱-۲. قانون اساسی: در قانون اساسی، مبانی قطعی در جرم‌انگاری پولشویی دیده می‌شود و به تفصیل به آن اشاره شده است. مهمترین اصل در این باره، اصل ۴۹ قانون اساسی است که به موجب آن «دولت موظف است ثروت‌های ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، سوءاستفاده از مقاطعه‌کاری‌ها و معاملات دولتی، فروش زمین‌های موات و مباحات اصلی،

دایر کردن اماکن فساد و سایر موارد غیرمشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت نبودن او، به بیت‌المال بدهد. این حکم باید با رسیدگی و تحقیق و ثبوت شرعی به‌وسیله دولت اجرا شود». مشاهده می‌شود که در اصل ۴۹ قانون اساسی بر لزوم مصادره درآمدهای نامشروع تأکید شده و در این راستا، قانون اجرای اصل ۴۹ در سال ۱۳۶۳ به تصویب رسیده است. باید گفت آنچه اصل ۴۹ قانون اساسی مقرر می‌دارد؛ فقط دریافت مال نامشروع حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی یا مجرمانه از مرتکبان این فعالیت‌ها و بازگرداندن آن‌ها به صاحبان اصلی و در صورت مجهول بودن آن‌ها به مراجع قانونی بوده است. از طرف دیگر قانون مبارزه با مواد مخدر بعد از انقلاب اسلامی درباره مجازات‌ها و مصادره اموال حاصل از تجارت مواد مخدر به تفصیل به وضع قانون پرداخته است.

**۲-۲. قانون مدنی:** طبق بند ۴ ماده ۱۹۰ قانون مدنی یکی از شروط اساسی صحت معاملات «مشروعیت جهت معامله» است که در صورت فقدان یا عدم مشروعیت، معامله باطل است. در ماده ۲۱۸ قانون مدنی (اصلاحی ۱۳۷۰/۰۸/۱۴) نیز مقرر شده است: «هرگاه معلوم شود معامله با قصد فرار از دین به‌طور صوری انجام شده، آن معامله باطل است». همچنین در ماده ۶۵۴ این قانون (اصلاحی ۱۳۷۰/۰۸/۱۴) آمده است: «قمار و گروبندی باطل و دعاوی راجع به آن مسموع نخواهد بود. همین حکم درباره کلیه تعهداتی که از معاملات نامشروع تولید شده باشد جاری است».

**۲-۳. قانون مجازات اسلامی:** براساس ماده ۶۶۲ بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، «هر کس با علم و اطلاع یا وجود قرائن اطمینان‌آور به این که مال در نتیجه ارتکاب سرقت به‌دست آمده است آن‌را به‌نحوی از انحاء تحصیل یا مخفی یا قبول یا معامله کند به حبس از شش ماه تا سه سال و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد». در صورتی که متهم معامله اموال مسروقه را حرفه خود قرار داده باشد به حداکثر مجازات در این ماده محکوم می‌شود. بنابراین، ماده یادشده شکل ساده‌ای از پولشویی را، که عبارت از تحصیل، مخفی یا قبول کردن و معامله کردن مال مسروقه است و افرادی را که از نامشروع بودن اموال «آگاهی

یا علم» داشته‌اند مجرم و شایسته مجازات دانسته است. به این ترتیب می‌توان گفت که بستر قانونی جمهوری اسلامی ایران برای مبارزه با امر پولشویی به طور کامل آماده است؛ اما ویژگی اصلی پولشویی را نباید فراموش کرد که: «پولشویی جرم ثانویه است».

۲-۴. سایر قوانین: در قوانین تصویب شده دیگر نیز بر جرم‌انگاری پولشویی اشاره شده است که عبارت‌اند از:

- قانون تشدید مجازات مرتکبان ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام؛

- قانون مجازات اخلال‌گران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹؛

- قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶: به موجب ماده ۲۸ این قانون آمده است؛ «کلیه اموالی که از راه قاچاق مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیردارویی تحصیل شده و نیز اموال متهمان فراری موضوع این قانون در صورت وجود ادله کافی برای مصادره، به نفع دولت ضبط و مشمول اصل ۵۳ قانون اساسی در خصوص اموال دولتی نیست»؛

- قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مصوب ۱۳۹۲؛

- قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، مصوب ۱۳۹۴.

تدابیر و تمهیدات مبارزه با جرم پولشویی در سطح ملی و فراملی: از آنجایی که جرم پولشویی دارای بُعدی فراملی و بین‌المللی است می‌تواند جرائم قبل و بعد خود را تقویت کند که این امر ضرورت اتخاذ ضمانت‌اجراه‌های کیفی را ایجاب می‌کند. در این مبحث ابتدا به آیین‌نامه اجرایی و تمهیدات مالی وضع شده در باب مبارزه با پولشویی در ایران و سپس به قوانین و اسناد وضع شده در باب مبارزه با پولشویی در سطح بین‌المللی پرداخته می‌شود.

۱. آیین‌نامه اجرایی و تمهیدات مالی وضع شده در باب مبارزه با پولشویی در ایران:

در جمهوری اسلامی ایران براساس اصول عرفی و شرعی و با توجه به پیامدهای منفی جرم پولشویی، آیین‌نامه مبارزه با پولشویی برای مقابله با این پدیده مذموم در تاریخ دوم بهمن سال ۱۳۸۶ در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی تصویب<sup>۱</sup> و در تاریخ هفدهم همان ماه به تأیید شورای نگهبان رسید و سپس این آیین‌نامه در تاریخ هشتم اسفند سال ۱۳۸۶ در روزنامه رسمی کشور چاپ و از تاریخ بیست و چهارم همان ماه اجرایی شد. براساس ماده ۲ قانون یادشده، پولشویی جرم تلقی می‌شود و به موجب ماده ۴ همان قانون، به منظور هماهنگ کردن دستگاه‌های مرتبط در امر جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش‌های واصله، تهیه نظام‌های اطلاعاتی هوشمند، شناسایی معاملات مشکوک به منظور مقابله با جرم پولشویی، شورای عالی مبارزه با پولشویی به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزرای بازرگانی، اطلاعات، کشور و رئیس کل بانک مرکزی تشکیل می‌شود. براساس ماده ۹ این قانون، مرتکبان جرم پولشویی علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم، به جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید حاصل از جرم محکوم می‌شوند (مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶). افزون بر این، براساس ماده ۱۸ آیین‌نامه اجرایی قانون مصوب هیئت وزیران، کارگروه عضو در بیست و سوم بهمن سال ۱۳۸۷ (شامل ۸ فصل و ۴۹ ماده) و ابلاغ آن در تاریخ یازدهم آذر ۱۳۸۸، تمام اشخاص مشمول قانون مکلفانند با توجه به وسعت و گستردگی سازمانی خود، واحدهای را به عنوان مسئول مبارزه با پولشویی معرفی کنند. همچنین بنابر تبصره ۱ همین ماده، تمام اشخاص مکلفانند متناسب با گستره تشکیلات خود، ترتیب لازم را به گونه‌ای اتخاذ کنند که اطمینان لازم برای اجرای قوانین و مقررات مربوط به مبارزه با پولشویی حاصل شود. افزون بر این، در ماده ۳۳

۱. عطف به نامه شماره ۲۷۱۴۹/۳۲۱۵۶ تاریخ ۰۶/۰۷/۱۳۸۱ در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (قانون مبارزه با پولشویی) در ۱۲ ماده به عنوان لایحه مبارزه با جرم پولشویی به مجلس تقدیم شده بود و با تصویب در جلسه علنی در تاریخ ۱۱/۰۲/۱۳۸۶ به تأیید شورای محترم نگهبان رسید.

آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی، تمام مؤسسه‌های پولی و مالی مشمول این قانون موظف‌اند مدارک مربوطه به سوابق معاملات و عملیات مالی اعم از فعال و غیرفعال را حداقل تا پنج سال بعد از پایان عملیات نگهداری کنند. بر همین وفق، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نیز در راستای ایفای مطلوب مسئولیت‌ها و تکالیف مقرر در آیین‌نامه یادشده و حصول اطمینان از حسن اجرای امور و همچنین تجمیع و تمرکز فعالیت‌ها و اجتناب از هرگونه موازی‌کاری و ناهماهنگی احتمالی، در ابتدای سال ۱۳۸۹ اقدام به تشکیل اداره‌ای با عنوان «اداره مبارزه با پولشویی»<sup>۱</sup> در این بانک کرده است (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۸).<sup>۲</sup> از سوی دیگر، برای نظارت مستمر و پیشگیری از جرائم پولشویی، آیین‌نامه تشکیلات مرکز اطلاعات مالی در تاریخ سیزدهم شهریور سال ۱۳۹۸ از سوی هیئت وزیران ابلاغ شده است<sup>۳</sup> که آیین‌نامه یادشده، می‌تواند نقش مؤثری برای پیشگیری از جرم پولشویی ایفا کند. با توجه به آنچه بیان شد بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی نقش مهمی را در مبارزه با پولشویی عهده‌دار هستند.

۱. این اداره مشتمل بر سه گروه بازرسی، مطالعات حقوقی و گروه بین‌الملل است و کلیه وظایف و مسئولیت‌های بانک مرکزی در زمینه مقابله با پولشویی به صورت متمرکز با مدیریت اداره یادشده انجام می‌گیرد. در این راستا اداره مبارزه با پولشویی بانک مرکزی هماهنگ با واحد اطلاعات مالی مستقر در وزارت اقتصاد و دارایی، با شبکه بانکی کشور در ارتباط است و بازرسان اداره یادشده با مراجعه مستقیم به بانک‌ها، نحوه عمل نظام بانکی کشور در خصوص اجرای آیین‌نامه مبارزه با پولشویی را بررسی کرده و در این خصوص توصیه‌های لازم را اعمال می‌کنند.

۲. آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی، موضوع بخشنامه ۸۸/۲۱۰۰۶۸ تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۰۸.

۳. هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۸/۰۶/۱۳ به پیشنهاد شماره ۱۱۶۷۸۳ تاریخ ۱۳۹۸/۰۶/۱۲ شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم و به استناد تبصره (۲) ماده (۷) مکرر قانون مبارزه با پولشویی مصوب سال ۱۳۹۷، آیین‌نامه تشکیلات مرکز اطلاعات مالی را طی ۸ ماده در تاریخ ۱۳۹۸/۰۶/۱۳ برای نظارت مستمر و مقابله مکرر با این جرم سازمان یافته و فراملی به تصویب رسانده‌اند (شماره ویژه‌نامه ۱۲۰۱، تاریخ ۱۳۹۸/۰۶/۲۶، سال هفتاد و پنج، شماره ۲۱۷۰۱).

۲. قوانین و اسناد وضع شده در باب مبارزه با پولشویی در اسناد بین‌المللی: امروزه جامعه جهانی به سمتی حرکت می‌کند که کمترین مانعی بر سر تجارت و مبادلات بازرگانی بین کشورها وجود نداشته باشد، مجرمان نیز از این موضوع نهایت استفاده را کرده و دایره شمول ارتکاب جرائم خود را به چند کشور منطقه‌ای یا حتی فراتر از آن گسترش داده و جرائمی به وجود آمد که می‌توانیم از آنها به جرائم جهانی‌شده تعبیر کرد. گفتنی است که مهمترین و اساسی‌ترین مستندات بازتاب‌دهنده فراگیر کوشش‌های جوامع بین‌المللی و منطقه‌ای به‌عنوان مرجع اتخاذ رویکردهای مقابله با معضل جهانی، طی یک عزم جهانی، اسنادی درخصوص مبارزه با پولشویی را به تصویب رسانده‌اند که در ادامه، به برخی از این اسناد اشاره شده است.

جدول ۱. اقدامات سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در زمینه تدوین و مقررات مبارزه با پولشویی

ردیف	عنوان	سال
۱	توصیه‌های شورای اروپا	۱۹۸۰
۲	کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان (کنوانسیون وین)	۱۹۸۸
۳	کنوانسیون راجع به تطهیر، بازرسی، توقیف و مصادره درآمدهای ناشی از جرم توسط شورای اروپا در استراسبورگ (پیمان‌نامه شورای اروپا)	۱۹۹۰
۴	گزارش گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی (تدوین چهل توصیه)	۱۹۹۰
۵	دستورالعمل اروپایی دهم ژوئن درباره پیشگیری از استفاده از سیستم‌های مالی به‌منظور پولشویی (مصوب وزیران اقتصاد و دارایی اروپا)	۱۹۹۱
۶	برنامه بین‌المللی سازمان ملل برای کنترل مواد مخدر	۱۹۹۶
۷	کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرائم سازمان‌یافته فراملی (کنوانسیون پالمو)	۲۰۰۰
۸	کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (میریدا)	۲۰۰۲

در بین این اقدامات؛ کنوانسیون‌های پالرمو، وین، استراسبورگ، مریدا و همچنین توصیه‌های گروه کاری اقدام مالی، کامل‌تر به نظر می‌رسد که در ادامه به این اسناد اشاره شد.

۲-۱. کنوانسیون مریدا ۲۰۰۲: این کنوانسیون، ضمن تعریف مفاهیم مربوط به پولشویی (ماده ۲)، اقدامات لازم برای جلوگیری از پولشویی (ماده ۱۴) را هم متذکر شده است و دولت‌ها را موظف به ایجاد یک نظام نظارتی و قانونی جامع در داخل کشور خود برای مؤسسه‌های مالی بانکی و غیربانکی و سایر اقدامات لازم برای مبارزه با پولشویی کرد تا از پولشویی جلوگیری به عمل آید.

۲-۲. کنوانسیون پالرمو ۲۰۰۰: این کنوانسیون در سال ۲۰۰۰ در پالرمو ایتالیا به تصویب رسید و به طور کلی موضوع آن در رابطه با مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فرامرزی است و در کنار آن از جرائمی اعم از پولشویی، فساد اداری، مشارکت در گروه‌های تبهکاری سازمان‌یافته و ممانعت در اجرای عدالت است. در این کنوانسیون، تطهیر پول یکی از جرائم سازمان‌یافته قلمداد شده و از دولت‌ها خواسته است علاوه بر جرم‌انگاری آن، به مصادره درآمدهای جرم اقدام کنند و برای مبارزه با تطهیر پول نه تنها پول‌ها و درآمدهای تطهیرشده و سود آنها و یا معادل آنها را مصادره کنند، بلکه با تقدم اماره مجرمیت بر اصل برائت در موارد مظنون و مشکوک، عوایدی مظنون به درآمدهای حاصل از جرم را نیز در معرض توقیف قرار داده و در صورت اثبات نشدن سلامت منشأ آن، آنها را نیز مصادره کنند. در این راستا اقداماتی همچون تعدیل اصل رازداری بانکی از دولت‌ها خواسته شده و بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی و اعتباری موظف به گزارش حساب‌های مشکوک به نهادهای مربوطه شده‌اند (گزارش لایحه مبارزه با جرم پولشویی، ۱۳۸۲).

۲-۳. پیمان‌نامه شورای اروپا ۱۹۹۰: پولشویی در پیمان‌نامه شورای اروپا مربوط به نشست اوت ۱۹۹۰ استراسبورگ در دستورالعمل جامعه اروپایی به مفهوم «تحصیل،

تملك یا استفاده از دارایی‌های به‌دست‌آمده از منابع غیرقانونی و نیز هرگونه مشارکت، مباشرت، دسیسه‌چینی برای ارتکاب، اقدام به ارتکاب، یا کمک، ترغیب، تسهیل و پنهان‌کاری هرگونه جرم مرتبط با پولشویی» افزوده شد که هدف این کنوانسیون راجع به تطهیر، بازرسی، توقیف و مصادره عواید ناشی از جرم بوده است.

۲-۴. گروه کاری اقدام مالی مبارزه با پولشویی<sup>۱</sup>: این گروه یک نهاد بین‌المللی وابسته به سازمان همکاری اقتصادی و توسعه<sup>۲</sup> است که به دلیل ضرورت و توجه بیشتر به امر مبارزه با جرم پولشویی موجب شده است که طی برگزاری اجلاس پاریس در سال ۱۹۸۹، گروه کاری اقدام مالی مبارزه با پولشویی تأسیس شود. همچنین، این گروه درباره موضوع تطهیر پول اقداماتی را انجام داده است، از جمله این اقدامات، چهل توصیه این گروه بوده که در سال ۱۹۹۰ تصویب و در سال‌های ۱۹۹۷، ۲۰۰۱، ۲۰۰۳ و ۲۰۱۲ اصلاح شده است و با توجه به بازنگری این توصیه‌ها در سال ۲۰۱۲، مبارزه با تأمین مالی تروریسم نیز به کارکردهای این گروه اضافه شد. کشورهایی که در این سازمان عضویت دارند، توانسته‌اند در کمتر از یک‌سال پس از تأسیس، گزارشی مشتمل بر چهل توصیه را که ارائه دهنده طرح جامع عملیات رویارویی با جرم پولشویی بود، صادر کنند. این پیشنهادها مجموعه کاملی از تدابیر پیشگیرانه علیه پولشویی هستند که نظام عدالت کیفری و انتظامی، نظام مالی و تنظیم آن و همکاری بین‌المللی را در بر می‌گیرند و نهادهای بین‌المللی متعددی این پیشنهادها را به رسمیت شناخته و تأیید و تصویب کرده‌اند؛ از آن تاریخ تاکنون سازمان به بررسی روش‌های مبارزه با جرم پولشویی ادامه داده و چهل توصیه اولیه پولشویی را تجدیدنظر کرده و تلاش کرده است تا کشورهای دیگر جهان را برای قبول تمهیدات مبارزه با پولشویی ترغیب کند. نظارت بر میزان پیشرفت اعضاء در اجرای تدابیر لازم، تجدیدنظر در تکنیک‌های پولشویی و جریان‌ات

1. Financial Action Task Force On Money Laundering  
2. Organization For Economic and Development (OECD)



پولی مجرمانه و مبارزه با آنها، اجرای تدابیر مناسب جهانی ضد پولشویی از جمله وظایف گروه کاری اقدام مالی مبارزه با پولشویی است.

۲-۵. کنوانسیون وین<sup>۱</sup> ۱۹۸۸: این کنوانسیون در ۱۹ دسامبر سال ۱۹۸۸ امضاء و موفق به تنظیم قراردادی مشتمل بر ۳۴ ماده و یک ضمیمه شد و در نهایت در ۱۱ نوامبر سال ۱۹۹۰ به مرحله اجرا درآمد و ۱۰۱ کشور به اضافه جامعه اروپا به این کنوانسیون پیوستند. ایران نیز در سال ۱۳۷۰ شمسی، این کنوانسیون را طی یک ماده واحده در مجلس شورای اسلامی به تصویب رساند و هم اکنون براساس ماده ۹ قانون مدنی<sup>۲</sup> در حکم قانون است. در واقع اقبال عمومی جامعه بین‌المللی به کنوانسیون وین باعث شده است که آن را به عنوان پایه رژیم حقوقی بین‌المللی برای مبارزه با پولشویی در نظر بگیرند. این کنوانسیون راه را برای کوشش‌های بزرگ دیگری که شکل پولشویی در مؤسسه‌های مالی را مدنظر قرار می‌دهد هموار کرد. به موجب این سند، از دولت‌ها خواسته شد که علاوه بر مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان، تدابیری را برای مبارزه با درآمدهای نامشروع (پولشویی) همچون تعدیل قواعد رازداری در بانک‌ها و مؤسسه‌های اقتصادی بکار گیرند (ذبیح‌اله‌نژاد، ۱۳۹۷، ص ۷۷).

ارکان و رویکردهای پیشگیری از وقوع جرم پولشویی از حیث قابلیت اجرا: پیشگیری از وقوع جرم و بکارگیری تدابیر مناسب در مقابله با جرم و بزهکاری از مهمترین ابعاد سلبی توسعه در جوامع انسانی است. در کنار شاخص‌های ایجابی توسعه انسانی و اجتماعی مانند کاهش نرخ جرم و انحراف‌های اجتماعی و بکارگیری مناسب‌ترین رویکردهای پیشگیرانه را می‌توان از مهمترین ابعاد سلبی توسعه در جامعه دانست؛ از این‌رو بخش قابل توجهی از توان کشورها صرف پژوهش و بررسی در زمینه

1. Vienna Convention

۲. مقررات عهدی که براساس قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است.

تدوین کارآمدترین سیاست‌های جنایی پیشگیرانه می‌شود و از سویی تعمیق اندیشه‌های جرم‌شناختی و علمی شدن شناخت و مقابله با پدیده‌های مجرمانه، به‌طور مداوم جلوه‌های نوینی از تدابیر پیشگیرانه را به سیاست‌گذاران این عرصه نشان می‌دهد. این شکاف، نه تنها دست‌اندرکاران ملی تدوین سیاست جنایی پیشگیرانه، بلکه نهادهای بین‌المللی و منطقه‌ای دارای نقش در این زمینه را تحت تأثیر قرار داده است (پیشگیری رشدمدار و حقوق بنیادین اطفال و نوجوانان، ۱۳۹۷، ص ۵). از آنجایی که جایگاه پیشگیری از جرائم با توجه به آثار و ویژگی‌های خاص جرائم پولشویی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است، در این مبحث ابتدا به پیشگیری کیفری از جرم پولشویی در حوزه پیشگیری واکنشی عام و پیشگیری واکنشی خاص و سپس به پیشگیری غیرکیفری از جرم پولشویی که شامل پیشگیری وضعی و اجتماعی است، پرداخته می‌شود.

۱. **پیشگیری کیفری از جرم پولشویی:** اولین واکنشی که در جوامع بشری در برخورد با پدیده بزهکاری به آن دست زده‌اند مبارزه سرکوب‌گرانه بود که مدت‌ها به‌عنوان تنها روش مبارزه علیه جرم تلقی می‌شد. پیشگیری کیفری در جرم‌شناسی، حول محوریت فرد قرار دارد و از منظر تأدیبی و اخلاقی با پدیده جرم برخورد می‌کند. به جای دغدغه خاطر و نگرانی درباره حمایت از حقوق بشر، مبارزه با پدیده تروریسم و جرائم سازمان‌یافته و بزهکاری به هر وسیله ممکن مدنظر قرار گرفته است. مدافعان این تفکر در کشورهای قدرتمند سعی در جهانی کردن این نگاه و ترویج خشونت دفاعی در مقابل جرم، قطع نظر از علل و ریشه‌های آن دارند (نجفی توانا، ۱۳۸۴، ص ۵۳). این پیشگیری براساس اثری که بر جامعه و یا فرد بزهکار می‌گذارد، به دو گونه «پیشگیری واکنشی عام» و «پیشگیری واکنشی خاص» تقسیم می‌شود.

۱-۱. **پیشگیری واکنشی عام:** پیشگیری واکنشی عام یک پیشگیری جمع‌مدار یا گروه‌مدار است که با مخاطب قراردادن شهروندان از طریق رعب‌انگیزی و عبرت‌آموزی جمعی، به دنبال پیشگیری از بزهکاری نخستین افراد است. در پیشگیری عام، اقدام علیه

عوامل عمومی بزهکاری مدنظر است. بدیهی است در این نوع پیشگیری، نهادهای مردمی و خود مردم از جمله خانواده، مدرسه و غیره نقش عمده‌ای دارند (میرزایی مطلق، ۱۳۸۱، ص ۱۰۲).

۲-۱. **پیشگیری واکنشی خاص:** یک پیشگیری واکنشی مجرم‌مدار است که با اعمال کیفر بر فرد بزهکار و با رعایت انگیزی و عبرت‌آموزی فردی، در صدد پیشگیری از بزهکاری دوباره افراد است (نیازپور، ۱۳۸۲، ص ۱۲۶). در این نوع پیشگیری سعی می‌شود با تحمیل مجازات بر مجرم و تنبیه او و رنج و سختی حاصل از مجازات، از ارتکاب مجدد همان جرم یا جرائم دیگر، اجتناب شود. بنابراین جلوگیری از تکرار جرم و ترس در کسانی که قبلاً مرتکب جرم شده‌اند مهمترین هدف در پیشگیری خاص است (میرزایی مطلق، ۱۳۸۱، ص ۴۷).

۲. **پیشگیری غیرکیفری از جرم پولشویی:** «پیشگیری کنش‌ی، اقدام مناسب غیرکیفری است که از طریق کاهش یا از بین بردن علل جرم‌زا و نامناسب نشان‌دادن موقعیت‌های ارتکاب جرم در صدد جلوگیری از رخ‌دادن بزه است». این نوع پیشگیری یا شامل «پیشگیری از طریق حذف و خنثی کردن عوامل بزه‌زا و پیشگیری از طریق حذف یا تغییر موقعیت‌های بزه‌زا است» (عباچی و ساعد، ۱۳۸۵، ص ۱۵). زیر شاخه‌های پیشگیری غیرکیفری شامل پیشگیری انفعالی و پیشگیری فعال، پیشگیری بر مبنای سن، پیشگیری قضایی و انتظامی، پیشگیری عام و خاص غیرکیفری و یکی از مهمترین تقسیم‌بندی‌ها شامل پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی است.

۲-۱. **پیشگیری اجتماعی از جرائم پولشویی:** با توجه به مفهوم پولشویی، پیشگیری اجتماعی از جرم، مجموعه اقدامات و تدابیری است که هدف آن حذف یا کاهش خطر عوامل اجتماعی و اقتصادی و محیطی جرم است و هدف پیشگیری اجتماعی کاستن از گسترش علل جرم‌زا همچون علل جرائم پدیده پولشویی است. به طور کلی این کارکردها در دو شاخه پیشگیری اجتماعی جامعه‌محور و پیشگیری اجتماعی رشد‌مدار قرار می‌گیرند.

۲-۱-۱. پیشگیری اجتماعی جامعه‌محور: پیشگیری جامعه‌محور یا محیطی، شامل تدابیر و اقداماتی است که هدف آن حذف یا کاستن از گسترش علل جرم‌زا همچون علل جرائم پولشویی است و عقیده بیشتر جرم‌شناسان بر این است که یک محیط اجتماعی باید سالم و مناسب باشد. بنابراین می‌توان با بهبود شرایط زندگی در یک محیط معین، به‌طور مستقیم در کاهش بزهکاری تأثیر گذاشت (اسماعیلی، جمشیدی‌راد و فقیه‌زاده، ۱۳۹۹، ص ۸). طبق نوشتگان علوم جنایی و جرم‌شناسی، پیشگیری اجتماعی مبتنی است بر الگوی فرهنگ و توسعه، و بدین‌سان شامل پیشگیری‌های سه‌گانه (نخستین، دومین و سومین) می‌شود؛ در این پژوهش به صورت اختصاری به پیشگیری سومین که مرتبط با پولشویی است اشاره می‌شود. در پیشگیری سومین، جرم‌انگاری و کیف‌گذاری رفتاری مانند مصرف یا اعتیاد به مواد مخدر و همچنین اقسام فسادهای مالی همچون پولشویی، در قلمرو پیشگیری‌های واکنشی قرار می‌گیرد، که می‌توان به خوبی از جرائمی همچون پولشویی نیز پیشگیری کرد و راهکارهای مؤثر در سه سطح اولیه، ثانویه و ثالثه را ارزیابی و مطالعه کرد.

۲-۱-۲. پیشگیری اجتماعی رشد‌مدار: تدابیر پیشگیرانه اجتماعی رشد‌مدار، دومین تدبیر در خنثی‌سازی عوامل اجتماعی جرم‌زا است که از آماده شدن زمینه‌های بروز انگیزه‌هایشان ممانعت می‌کند. این‌گونه پیشگیری شامل کلیه اقدامات و تدابییری است که در جریان رشد کودک یا نوجوان ناسازگار اجرا می‌شود. در این نوع پیشگیری، برای جلوگیری از مخاطرات فساد مالی و مصادیقی همچون پولشویی از همان ابتدا به فرد در قالب پیشگیری رشد‌مدار در کلاس‌های درس با خانواده آموزش داده می‌شود. معمولاً این تدابیر شامل اقدام‌های روانشناسی یا اجتماعی زودرس، به منظور پیشگیری از رفتار مجرمانه احتمالی در این‌گونه افراد است.

۲-۲. پیشگیری وضعی از جرائم پولشویی: مهمترین مبای حقوقی جرم‌انگاری پولشویی را می‌توان پیشگیری از جرم عنوان کرد که در راستای پیشگیری وضعی از

این نوع جرائم مطرح خواهد شد. با توجه به این که جرم پولشویی، یک نوع جرم نوپا و نوینی است که در حقوق کیفری وارد شده و از ویژگی اساسی و مهم آن «سازمان یافته بودن» است و از اهداف آن؛ تحصیل سود کلان حاصل از جرم است، بنابراین می‌توان گفت در زمره جرائم علیه اموال و مالکیت است. به تعبیر دیگر، جرم پولشویی مثل جرم ارتشاء و کلاهبرداری از نوع جرائم مالی به شمار می‌رود (خوئینی، مسجدرایی و کبیری، ۱۳۹۶، ص ۱۱۲) و در راستای پیشگیری از این نوع جرائم، قوانین خاص و عامی وضع شده است که یکی از قوانین حاضر، قانون مبارزه با پولشویی است. با توجه به آنچه بیان شد، با توجه به ویژگی‌های خاص جرم پولشویی، عمده تدابیر پیش‌بینی شده برای پیشگیری از آن، از نوع پیشگیری وضعی است. پیشگیری وضعی از جرم به - عنوان یک نظریه علمی برای کاهش بزهکاری، نخستین بار در دهه ۱۹۸۰ میلادی توسط کلارک<sup>۱</sup>، کُرنیش<sup>۲</sup> و می‌هیور<sup>۳</sup> مطرح شد. آنان در آثار خود همواره به اتخاذ تدابیر مناسب و بکارگیری اقدامات لازم به منظور کاهش فرصت‌ها و موقعیت‌هایی که موجب رفتار بزهکارانه می‌شود و همچنین تغییر رابطه بین بزهکار و بزه‌دیده تأکید کرده‌اند. ژرژ پیکاً<sup>۴</sup> پیشگیری وضعی را «اقدام به محدود کردن فرصت‌های ارتکاب جرم یا مشکل‌تر کردن تحقق این فرصت برای مجرمان بالقوه می‌داند». نایجل ساوت<sup>۵</sup>، در تعریف پیشگیری وضعی چنین می‌نویسد: «پیشگیری وضعی از جرم بر اراده، طراحی و کنترل محیط فیزیکی (ساخته شده) اتکاء دارد به این منظور که فرصت‌های ارتکاب جرم را کاهش داده و یا خطر تعقیب را، در صورتی که ارباب، مؤثر واقع نشود، افزایش دهد» (ذبیح‌اله‌نژاد، ۱۳۹۷، ص ۱۵۹). با توجه به آنچه بیان شد، پیشگیری از جرم پولشویی مستلزم شناخت بازارهای پولشویی است. بی‌شک عواید جزئی و خرد

1. Clarke
2. Cornish
3. Mayhew
4. Georges Picca
5. Nigel South

ناشی از جرم، قابلیت تطهیر در دادوستدهای روزمره و برای رفع ضروریات زندگی را دارد که پیشگیری از این دسته پولشویی‌ها امری بسیار دشوار است، ولی پولشویی در حجم بسیار گسترده نیازمند ورود در بازارهای مالی و سرمایه‌گذاری است. در این میان بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی و اعتباری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند زیرا نخست، با توجه به تجهیز بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی به فناوری ارتباطات نوین امکان جابه‌جایی سریع و بدون حضور فیزیکی وجود دارد. دوم، حجم زیاد مبادلات به بانک فرصت بررسی و تجزیه و تحلیل نقل و انتقالات را نمی‌دهد. سوم، مجرمان پولشویی می‌توانند از طریق اینترنت در خارج از کشور محل پولشویی، مرتکب آن شوند؛ بنابراین با توجه به آنچه گفته شد، عمده تدابیر وضعی، پیشگیری ناظر بر مؤسسه‌های مالی و بانکی است که پیشگیری در وقوع آن نیازمند تدابیر ویژه است و از جمله می‌توان به آموزش کارکنان<sup>۱</sup>، تعدیل قاعده رازداری بانکی<sup>۲</sup>، مستندسازی انتقال وجوه<sup>۳</sup>، گزارش مبادلات نقدی کلان<sup>۴</sup> و گزارش معاملات مشکوک<sup>۵</sup> را مدنظر قرار داد (ذبیح‌اله‌نژاد، ۱۳۹۷، ص ۷۴).

**آثار پولشویی بر توسعه اقتصادی و اجتماعی:** آثار و پیامدهای ناگوار اقتصادی و اجتماعی فرایند پولشویی بر هیچ کس پوشیده نیست و همه اقتصاددانان، محققان و حقوق‌دانان بر این مسئله اتفاق نظر دارند؛ اما نکته مهم این است که این آثار با توجه به وضعیت هر کشور متفاوت است. اقتصاددانان اعتقاد دارند کشورهای در حال توسعه به دلیل کمبود منابع مالی می‌توانند بستر مناسبی برای عملیات پولشویی باشند که در

۱. مطابق بند ۵ ماده ۷ قانون مبارزه با پولشویی

۲. مطابق ماده ۴۰ کنوانسیون مریدا

۳. مطابق بند ۳ ماده ۱۴ کنوانسیون مریدا

۴. مطابق بند ۲ ماده ۱۴ کنوانسیون مریدا

۵. مطابق بند ۴ ماده ۱ و بند ج ماده ۷ مقررات پیشگیری از پولشویی در مؤسسات مالی

نهایت اقتصاد کشور هم می‌تواند از منابع آن بهره‌مند شود ولی با توجه به پیامدهای ناشی از پولشویی، پول کثیف به طور ذاتی بنابر ماهیت خود پدیده‌ای سیال و بی‌ثبات است که به بخش‌های سایه‌ای و زیرزمینی اقتصاد نفوذ می‌کند؛ از این رو چنین پولی، مختل‌کننده سیاست‌های توسعه و موجب بی‌ثباتی و ناپایداری در اوضاع اقتصادی است که این امر آشفته‌گی بازارهای مالی را موجب شده و به طور کلی اثرات منفی بر رفاه و بهزیستی جامعه در تمام عرصه‌ها و آثار زیانباری بر پیکره جامعه وارد می‌سازد که بی‌توجهی و مقابله با آن می‌تواند باعث نهادینه شدن این آثار در جامعه شود. از سویی، اگر نظام بانکی در نتیجه جرائم سازمان‌یافته، اعتبار خود را از دست دهد، تمام نظام مالی کشور یا حتی نظام مالی منطقه مدنظر، دچار آسیب‌پذیری جدی می‌شود. از آنجایی که قدرت اقتصادی که از طریق فعالیت‌های غیرقانونی به دست می‌آید (گزارش لایحه مبارزه با جرم پولشویی، ۱۳۸۲)

۸۵

تسلط سازمان‌های مجرم را بر اقتصادهای کوچک امکان‌پذیر می‌سازد، کشورهای که فاقد سازوکارهای کنترل مالی مناسب بوده یا در اجرای آن‌ها ضعیف عمل می‌کنند، در عمل به پولشویان این امکان را می‌دهند که عواید فعالیت‌های نامشروع خود را با استفاده از ضعف‌های ساختاری یا بهره‌جویی از شکاف‌ها و نقاط ضعف این کشورها تطهیر کنند. با توجه به مطالب پیش‌گفته، جرم پولشویی به‌عنوان یکی از مهمترین مفسد اقتصادی که در ارتکاب آن ضررهای جدی<sup>۱</sup> به ساختار اجتماعی و اقتصادی کشورها وارد می‌سازد نیز از این رهگذر قابل بررسی است. از همین رهگذر، توجه به

۱. از جمله آثار پولشویی می‌توان از اخلال و بی‌ثباتی در اقتصاد، تغییر جهت سرمایه‌گذاری‌ها و خروج سرمایه از کشور، تضعیف امنیت اقتصادی، تضعیف بخش خصوصی، تضعیف یکپارچگی و تمامیت بازارهای مالی، فرار سرمایه به صورت غیرقانونی از کشور، کاهش جی.ان.پی، افزایش تورم، انباشت ثروت و قدرت در دست مجرمان، ورشکستگی بخش خصوصی، کاهش بهره‌وری در بخش واقعی اقتصاد، تخریب بخش خارجی اقتصاد، ایجاد بی‌ثباتی در روند نرخ‌های ارز و بهره و توزیع نابرابری درآمد اشاره کرد.

آثار اقتصادی پولشویی ایجاب می‌کند که برای شفافیت منابع درآمد اشخاص، جلوگیری از تأمین مالی تروریسم از طریق پولشویی، تقویت تولید داخلی و بخش خصوصی؛ از حفظ نظام و جلوگیری از اختلال در خرده نظام اقتصادی مقررات سخت-گیرانه‌ای نسبت به شفافیت منشأ درآمد شود تا تصرفات و معاملات مشکوک اشخاص که در ماده ۳۸ آیین‌نامه قانون مبارزه با پولشویی مصوب سال ۱۳۸۷ ذکر شده است به حداقل برسد. علاوه بر آثار زیان‌بار اقتصادی، پولشویی خطرات و هزینه‌های اجتماعی قابل توجهی نیز به همراه دارد. این پدیده، فرآیندی حیاتی برای انجام جرائم مهم و عمده است و امکان گسترش فعالیت‌های غیرقانونی را برای قاچاقچیان کالا و مانند آن و همچنین سایر مجرمان را فراهم می‌کند. بنابراین با توجه به آنچه بیان شد؛ مبارزه با پدیده پولشویی برای ارتقاء سلامت نظام اقتصادی و افزایش بنیه اقتصادی کشور امری ضروری است (ذبیح‌اله‌نژاد، ۱۳۹۷، ص ۶۷).

### بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به تحولات کمی و کیفی الگوهای مجرمانه در دهه‌های اخیر طیف گسترده‌تری از جرائم در کنار جرائم سنتی که در بسیاری از موارد با انگیزه‌های غیرمالی واقع می‌شوند در حال ظهور و گسترش هستند، بر همین مبنا و به دلیل ویژگی سازمان‌یافتگی و فراملی بودن این جرائم، به طور کامل بر بازارهای مالی جهانی تأثیر گذاشته و توجه بسیاری را به خود جلب کرده است.

پولشویی از جمله فعالیت‌های ناسالم اقتصادی است که مرتکبان جرائم، پول حاصل از اقدامات غیرقانونی را با انجام اعمال خدعه‌آمیز به ثروتی مشروع تبدیل می‌کنند که این امر تأثیر منفی چشمگیری بر رشد توسعه اقتصادی، روابط اجتماعی و سیاسی کشورها بر جای می‌گذارد. توجه به این‌که، عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه پولشویی با گذر از مراحل قانونی و پنهان ماندن منشأ غیرقانونی آن به عنوان پولی مشروع جلوه داده می‌شوند



تا به صورت قانونی درآید، بر همین وفق، اصول و قواعد فقهی و حقوقی متعددی در این باب وجود دارد که بر فقدان جواز پولشویی صدق می‌کند؛ در قواعد فقهی به صورت ضمنی یا در قالب روایات و احادیث و در قواعد حقوقی در قالب اصول و قانون‌های موجود اعم از قانون اساسی، قانون مدنی یا کیفری، قانون مجازات اسلامی و سایر قوانین تصویب شده به مصادیق پولشویی اشاره شده است. افزون بر این نیز می‌توان برای پیشگیری از جرم پولشویی به دو رویکرد پیشگیری اجتماعی و وضعی به عنوان نظریه علمی برای کاهش بزهکاری توجه کرد. در روش پیشگیری وضعی (غیرکیفری یا کنشی) که به عنوان یک نظریه علمی برای کاهش بزهکاری مطرح شده؛ می‌توان بر همین مبنا و با نگاهی به کنوانسیون‌های بین‌المللی و قوانین و مقررات داخلی ایران پی برد که عمده تدابیر برای پیشگیری از پولشویی از نوع پیشگیری وضعی است که از طریق دشوار کردن ارتکاب جرم و افزایش احتمال کشف آن سعی در پیشگیری از پولشویی دارد.

در کنار این نوع پیشگیری، پیشگیری اجتماعی از نوع جامعه‌محور و رشدمدار هم برای کاستن جرم نقش بسزایی دارد؛ بر همین اساس، هدف پیشگیری اجتماعی جامعه‌محور یا محیطی اتخاذ تدابیر و اقداماتی برای حذف یا کاستن از گسترش علل جرم‌زا همچون علل جرائم پولشویی از جهاتی نیز هست، از سوی دیگر، در پیشگیری اجتماعی رشدمدار هم اتخاذ تدابیر و اقداماتی که در جریان رشد کودک یا نوجوان ناسازگار اجرا می‌شود بررسی شد که در این نوع پیشگیری، برای جلوگیری از مخاطرات فساد مالی و مصادیقی همچون پولشویی از همان ابتدا به فرد در قالب پیشگیری رشدمدار در کلاس‌های درس با خانواده آموزش داده می‌شود. از آنجا که پولشویی در ماهیت خود فعالیتی فراملی و بین‌المللی است و بازارهای مالی جهانی را در می‌نوردد؛ به همین دلیل مبارزه با آن برای ارتقاء سلامت نظام اقتصادی و افزایش بنیه اقتصادی کشور، امری ضروری است.

## پیشنهادها

- اختصاص شعب ویژه از دادگاه‌های عمومی یا تخصصی برای رسیدگی به جرم پولشویی؛
- تدوین نظام حسابداری و استانداردهای مناسب در مدیریت مالی؛
- الزامات اجرای صحیح و دقیق قانون مبارزه با پولشویی با محوریت فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی به مردم در زمینه پولشویی و اهداف عالی مبارزه با این جرم به منظور جلوگیری از ایجاد محیط روانی نامناسب در جامعه و فرار سرمایه از کشور؛
- فعالیت‌های پیشگیرانه در بازار غیررسمی و زیرزمینی (مانند دلالی ارز، سکه و امثال آن) و تمرکز امور در بازار رسمی مانند صرافی‌های مجاز و جواهرفروشی‌های دارای پروانه کسب؛
- افزایش امکان ردگیری دادوستدهای هنگفت انجام شده بر روی اموال غیرمنقول و اعمال نظام مالیاتی کارآمد به منظور شناسایی حوزه‌های اساسی گریز مالیاتی؛
- حساس کردن اقتصاد ملی نسبت به انجام هرگونه فعالیت‌های منجر به مشروعیت بخشیدن به ارزهای کثیف اعم از منشأ داخلی یا خارجی و حذف زمینه پذیرش آن‌ها در بخش مالی رسمی اقتصاد کشور؛
- بازرسی، کنترل و نظارت مداوم سیستم‌های مالی کشور و صرافی‌ها و همچنین نظارت دقیق بر خرید انواع دارائی‌های مالی از جمله سهام و اوراق مشارکت و به طور الزامی پرهیز از فروش ارز، اوراق بهادار، چک‌های مسافرتی به مشتریان غیرقابل شناخت از سوی بانک‌ها.

## منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

اسماعیلی، آیت‌اله؛ جمشیدی‌راد، محمدصادق و فقیه‌زاده، رضا. (۱۳۹۹). مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری پولشویی و پیشگیری وضعی از آن. پژوهش و مطالعات علوم اسلامی، ۲(۱۱)، صص ۱-۱۲. قابل‌بازیابی از:

<http://joias.ir/fa/showart-266d473796098812b67b86d5585bb084>

آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی. (۱۳۸۸). موضوع بخشنامه شماره ۸۸/۲۱۰۰۶۸ تاریخ ۸۸/۱۰/۰۸. تهران:

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

آیین‌نامه تشکیلات مرکز اطلاعات مالی. (۱۳۹۸). موضوع مصوبه شماره ۱۱۶۷۸۳ تاریخ ۱۳۹۸/۰۶/۱۲. تهران: شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرم پولشویی و تأمین مالی تروریسم.

خوئینی، غفور؛ مسجدسرای، حمید و کبیری، سهیل. (۱۳۹۶). درنگی در جرم‌انگاری پولشویی. فصلنامه مطالعات فقه و حقوق

اسلامی، ۹(۱۷)، صص ۱۰۵-۱۳۰. قابل‌بازیابی از: [https://feqh.semnan.ac.ir/article\\_2775.html](https://feqh.semnan.ac.ir/article_2775.html)

ذبیح‌النزاد، وحید. (۱۳۹۷). بررسی راهکارهای پیشگیری از جرم پولشویی و اقدامات ملی و بین‌المللی مبارزه با آن. فصلنامه

دانش انتظامی مازندران، ۱۳۹۷(۳۳)، صص ۵۰-۸۷. قابل‌بازیابی از:

[http://mazandaran.jrl.police.ir/article\\_20014.html](http://mazandaran.jrl.police.ir/article_20014.html)

الفت، محمدباقر. (۱۳۹۷). سر مقاله پیشگیری رشدمدار و حقوق بنیادین اطفال و نوجوانان. فصلنامه رهیافت پیشگیری، ۱(۱)،

صص ۵-۷. قابل‌بازیابی از: [http://www.jcpa.ir/article\\_206846.html](http://www.jcpa.ir/article_206846.html)

شایگان، فرهاد. (۱۳۹۰). تدابیر جامعه جهانی جهت مبارزه با پولشویی. فصلنامه علمی مطالعات بین‌المللی پلیس، ۲(۵)، صص

۱۰۴-۷۲. قابل‌بازیابی از: [http://interpol.jrl.police.ir/article\\_12803.html](http://interpol.jrl.police.ir/article_12803.html)

عباچی، مریم و ساعد، محمدجعفر. (۱۳۸۵). رهگردهایی برای ارزیابی پیشگیری از جرم. تهران: کمیسیون پیشگیری از جرم

مرکز مطالعات راهبردی معاونت حقوقی و توسعه‌ی قضائی قوه قضائیه.

قانون مبارزه با پولشویی در ایران. (۱۳۸۶). موضوع مصوبه شماره ۲۷۱۴۹/۳۲۱۵۶ تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۰۲. تهران: مجلس

شورای اسلامی.

گزارش لایحه مبارزه با جرم پولشویی (آنچه در مجلس به انتظار طرح و تصویب نشست است). (۱۳۸۲). نشریه قضاوت، ۲(۴)،

صص ۴۴-۵۱.

مجلس و پژوهش. (۱۳۸۲). طرح مطالعاتی مبارزه با جرم پولشویی، بررسی قوانین پولشویی در کشورهای دیگر. تهران: مرکز

پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

محقق داماد، سید مصطفی. (۱۳۹۲). قواعد فقه (بخش مدنی). تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.

میرزایی مطلق، عبدالله. (۱۳۸۱). نقش پلیس در افزایش و کاهش جرم در استان لرستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه

آزاد اسلامی واحد نراق.

نجفی‌توانا، علی. (۱۳۸۴). جرم‌شناسی. چاپ سوم، تهران: انتشارات آموزش و پرورش.

نیازپور، امیرحسین. (۱۳۸۲). پیشگیری از بزهکاری در قانون اساسی و لایحه پیشگیری از وقوع جرم. مجله حقوقی دادگستری،

۶۷(۴۵)، صص ۱۲۴-۱۵۹. قابل‌بازیابی از: [http://www.zlj.ir/article\\_46589.html](http://www.zlj.ir/article_46589.html)

- Cornish, Derek B. & Ronald V. Clarke. (2003). Opportunities, Precipitators and Criminal Decision: A Reply to Wortley's Critique of Situational Crime Prevention. *Crime Prevention Studies*, 16(2003), pp 44-96. Retrieved from: [https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/Responses/crime\\_prevention/PDFs/Cornish&Clarke.pdf](https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/Responses/crime_prevention/PDFs/Cornish&Clarke.pdf)
- Mugarura, N. (2016). Uncoupling the relationship between corruption and money laundering crimes. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 24(1), pp 74-89. Retrieved from: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFRC-01-2014-0002/full/html>
- Schneider, F. (2010). *Money Laundering and Financial Means of Organized Crime: Some Preliminary Empirical Findings*. Berlin: Economics of Security Working Paper Series.



